

Текст імені у тексті культури: антропонімічний етюд

Проблема пізнання онтологічної природи специфічної мовної підсистеми – царини ономастикону – стимулює наукові пошуки протягом багатьох століть. Розпочата ще в античні часи дискусія навколо того, що кодує в своїй смисловій структурі ім'я, і сьогодні далека від завершення. Кожне наближення до вирішення цього давнього спору ставить перед дослідником нові завдання та відкриває завіси нових таємниць: адже там, де мовчать історичні хроніки та пам'ятки, нерідко розпочинають свою оповідь власні назви. Як соціально-історичні утворення, що виникли в конкретних умовах онтогенезу певного етнічного угруповання у відповідь на комунікативно обумовлену необхідність індивідуалізуючої номінації об'єктів оточуючого світу, на кожному *синхронному* зрізі оніми (зокрема, антропоніми) функціонують в якості своєрідних культурно-історичних індексів етноспецифічної самотності індивіда як суб'єкта суспільної діяльності. В *діахронічному* плані семантика кожного антропонімічного (онімічного в цілому) апелятива стає «дзеркалом» тієї суспільної формації, в надрах якої ім'я виникло: вона кодує певне текстове утворення – соціальний сюжет, і в цьому тексті-сюжеті окремі ноти екологічного середовища, щоденного буття, соціально-політичного устрою, світоглядних настанов, духовних цінностей, морально-етичних уявлень соціуму зливаються у потужну симфонію під назвою «культура».

Таким чином, у семантичній структурі ономастичної лексики нерозривно пов'язаними виявляються три базових концепти – СЛОВО (ІМ'Я), ТЕКСТ і КУЛЬТУРА. Спроба дослідити особливості взаємодії елементів цього концептуального трикутника базується на таких положеннях:

- в сучасному розумінні *текст* як опредмечене знання про світ (фрагмент реальності) є своєрідним складним *іменем*. Він відображає певну референтну ситуацію, в межах якої процеси ідентифікації та характеристизації її складових відбуваються в єдиному акті номінації-предикації. В результаті породжується текстура, тканина (тобто, цілісне утворення), окремі нитки якої переплітаються і утворюють особливий, притаманний лише цій тканині візерунок – специфічну для кожного окремого тексту структурно-композиційну та смислову структуру;
- в момент виникнення власні назви (зокрема, антропоніми) часто були не словами, а короткими описами місць, людей, тварин, міфічних істот тощо. Саме завдяки цьому реконструкція внутрішньої форми антропоніма дозволяє декодувати згорнутий в ній семантичний простір *тексту* (хоча й еліптизованого за формальними ознаками) як складного інформаційного комплексу. Цей комплекс вміщує знання про текстову подію (референтну ситуацію «Наречення дитини іменем») та прототипові образи учасників цієї події, і в такий спосіб репрезентує пакет знань про одну з моделей інтеграції носія імені у сучасний йому соціальний світ;

- як номінативно-комунікативне ціле будь-який антропонім (власна назва в цілому) функціонує у широкому контексті *культури* соціуму, елементом якої він виступає, і на цій підставі його можна визначити як *згорнутий національно-культурний текст*. Розшифровуючи, «розплутуючи» основні смислові нитки цього тексту, дослідник отримує можливість проникнути у таємниці концептуальних сфер буття певного етносу та змодельовати ментальні процеси, притаманні йому на певному етапі його історичного розвитку.

На підтвердження наведених вище думок розглянемо наступний приклад.

Позначення «велетня» зустрічається в англійських антропонімах лише одному чоловічому імені *Humphre(y)* (давньоанглійська форма Hunfrith), що етимологічно походить від складання апелятивів «велетень (д.-англ. huni)» та «мир, спокій (д.-англ. frith(u))». Однак, сама згадка цієї міфологічної істоти свідчить про наявність її у загальній системі магіко-релігійних вірувань середньовічних англосаксів. Насправді, в германських міфах велетні як група антропоморфних істот величезного розміру представлена у двох аспектах. З одного боку, це прадавні гігантські істоти – перші жителі Всесвіту, які передували *у часі* богам та людям. Уявлення про них імплікують мудрість, і завдяки цьому згадування «велетня» в апелятиві аналізованого чоловічого імені *Humphre(y)* можна інтерпретувати як бажання батьків через посередництво антропонімічної номінації дарувати дитині, що наречена цим іменем, саме цю чесноту. При цьому комбінація двох позитивних ознак у складі одного імені (в даному випадку – метафоричне позначення «мудрості» через номінацію «велетня» та згадка про «мир» та «спокій») є досить типовим явищем у системі англосаксонської антропонімічної номінації, оскільки воно відображає прагнення батьків через наречення дитини «щасливим» іменем запрограмувати певний «інформаційний код» її подальшої щасливої долі шляхом кодування якомога більшої кількості бажаних ознак та чеснот.

З іншого боку, велетні протиставлялись богам (перш за все, асам) *у просторі* – як мешканці холодної кам'янистої країни на північній та східній околицях землі, як представники стихійних, демонічних природних сил, вороги асів, що прагнули відібрати у останніх їхніх дружин та чудодійні скарби – атрибути богів, наприклад, молот Тора та молодильні яблука Ідуни. Можливо, комбінування елемента «велетень» з лексемою на позначення «миру, спокою» у структурі розглядуваного антропоніму *Humphre(y)* мало на меті нейтралізувати дію підступних сил велетнів і таким чином забезпечити носієві цього імені захист від злих духів, подарувавши йому мир, спокій та добру вдачу.

Підсумок наведених вище роздумів виглядає таким чином. Усвідомлення необхідності виходу за межі замкненої «в-собі» і «для-себе» системи мови при аналізі смислового потенціалу мовного знаку та визнання того факту, що значення останнього є закодованою ментальною інформаційною структурою, надало актуальності пошуку та встановленню тих характеристик власної назви, які дозволяють інтерпретувати її як специфічне когнітивне утворення, вписане у загальний контекст суспільної свідомості певного етнічного угруповання індивідів.